

STATISTIK KUZATISHNING DASTURIY-USLUBIY VA TASHKILIY UNSURLARI

Abdullayev Quvonchbek

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Boynazarov Shoxrux

Guliston Davlat Universiteti talabasi

Turayeva Gulizahro Kaxxarovna

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

***Annotatsiya:** Maqola statistik va prognoz ma'lumotlari asosida tayyorlangan. Maqola materiallari statistik kuzatish haqida to'liq tushunchaga ega bo'lish, statistik kuzatish turlarini tahlil qilishni o'z ichiga oladi*

***Kalit so'zlar:** kuzatish kritik payti, kuzatish shakllari, turlari, usullari, statistik formulyar, Statistik kuzatish, statistik formulyar va yo`riqnoma.*

Kirish

Statistik kuzatish ho'jalik va turmush voqealarining hisobiga asoslanadi. Turli shakldagi korxonalar va ularning uyushmalarida hojalik voqealari bugalteriya va operativ texnika hisoblarida qayd qilinadi. Statistik kuzatish kopincha ana shu hisob turlari malumotlariga tayanadi. Shu bilan birga ayrim iqtisodiy, ishlab chiqarish masalalarini o'rganish uchun bevosita kuzatish ham amalga oshiriladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

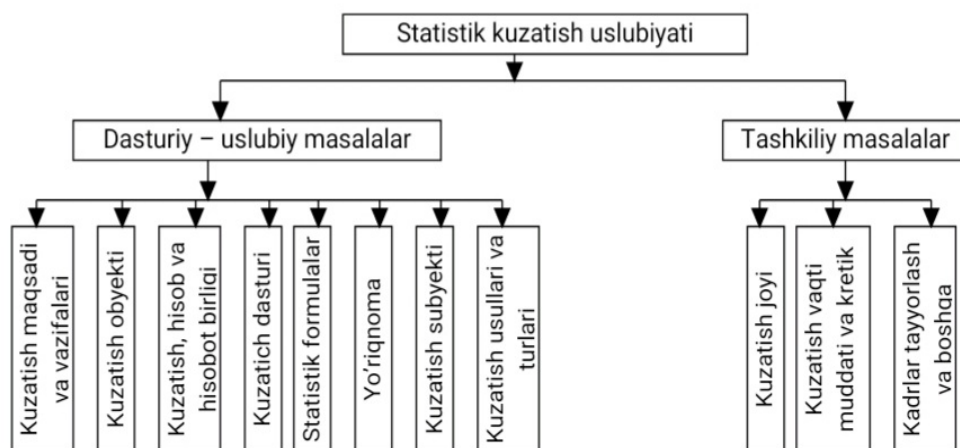
Xodisa va jarayonlarni statistika jihatidan organish, yani bir turli hodisalar va ularning belgilari orasidagi bog'lanishlarni miqdoriy ifodalab ularning toplarida namoyon boladigan statistik qonuniyatlarni aniqlash uchun dastlab ular haqida, organilayotgan obyektlar to'grisida boshlangich malumotlar yoki boshqa soz bilan aytganda statistik materiallarni to'plash dolzarb masaladir. N.R Nazarov ta'kidlashicha ommaviy hodisa va jarayonlarni miqdoriy jihatdan statistika o'rganayotganda matematika usullaridan ham foydalanadi. Jumladan bir qator statistika metodlari algebra va sonlar nazariyasiga - to'plamlar nazariyasi, algebraik sistemalar, chiziqli tenglamalar va tengsizliklar sistemalari hamda matritsalar, vektor va yevklid fazolari, determinantlar va hokazolarga tayanadi.

Tahlil va natijalar

Statistik kuzatishda nima uchun? degan savolga kuzatish maqsadi va vazifalari, nima? degan savolga esa kuzatish obyekti, uning birligi va dasturi, statistik formulyarlar va ularni tuzish uchun yoriqnomalar javob beradi. Kim? kuzatish subyekti, qachon? deganda kuzatish vaqti, qaerda? deganda kuzatish joyi, qanday qilib? deganda kuzatish

usullari va turlari, qancha? deganda kuzatish belgilarining miqdoriy ifodalanishi nazarda tutiladi.

Iqtisodiy ma'lumotlarning taqqoslamaligini taminlash uchun milliy va xalqaro standartlarni (andozalarni) ishlab chiqish va ularga to'la amal qilish muhim ro'l o'ynaydi.

1-rasm. Statistik kuzatish uslubiyoti va turlari. (Muallif ishlanmasi)

Milliy standartlar mamlakat miqyosida obyektlarni tasniflash, ko'rsatkichlarni tuzish va hisoblash, ma'lumotlarni qayd qilish jarayonida rioya qilinishi zarur bolgan talablar, tartib qoidalar, kontseptsiyalar majmuasidir. Ular odatda xalqaro standartlarga asoslanadi. Xalqaro andozalar deganda o'rganilayotgan hodisalarni tasniflashda, statistik korsatkichlarni tuzish va hisoblashda, ma'lumotlarni qayd qilish va hisobga olish jarayonida butun dunyo miqyosida yoki ma'lum mamlakatlar birlashmasi chegarasida qo'llash uchun tavsiya etiladigan umumiy tartib qoidalar, talablar konsepsiyalar majmuasi tushuniladi. Bular statistik kuzatishning dasturiy-uslubiy va tashkiliy unsurlarini tashkil etadi (1-rasm).

Xulosa

Statistik kuzatishning mohiyati qisman kuzatishda asosiy uslubiy masala umumiy to'plam birliklari ichidan kuzatish uchun bir qismini tanlab olishdan iborat. Bu kichik to'plam shunday shakllantirilishi kerakki, butun umumiy to'plam birliklari orasidagi ozaro munosabatlar yuqori darajali aniqlik bilan kuzatish uchun olingan birliklarda ham oz ifodasini topsin. Shunday sharoitdagina qisman tekshirish natijalari asosida umumiy to'plam haqida fikr yuritish, xulosa chiqarish imkoniyati (ehtimoli) tugiladi. Statistikada qisman kuzatishning quyidagi turlari mavjud..

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati :

1. Soatov N.M, Tillaxo'jayeva G.N[Statistika darslik 2016, 347 bet]
2. N.M.Soatov, X.Nabiev, D.Nabiev, G.N.Tillaxo'jaeva. Statistika. Darslik. – T.: TDIU, 2009
3. Umarov, S. R. (1993). Some boundary value problems for elliptic equations with a boundary operator of fractional order. In Doklady Akademii Nauk (Vol. 333, No. 6, pp. 708-710). Russian Academy of Sciences.
4. Umarov, S. R. (1992). On the well-posedness of boundary value problems for pseudodifferential equations with analytic symbols. In Doklady Akademii Nauk (Vol. 322, No. 6, pp. 1036-1039). Russian Academy of Sciences.
5. Умаров, С. (2017). Основные направления инновационного развития водного хозяйства и его поддержка. Экономика и инновационные технологии, (1), 43-50.
6. Rustamovich, U. S. (2017). Features of innovative water management in the modernization of economy. TRANS Asian Journal of Marketing & Management Research (TAJMMR), 6(1), 45-53.
7. Кароматов, И. Д., & Гулямов, Х. Ж. (2017). Медицинские вопросы, освещенные в Библии. Биология и интегративная медицина, (4), 55-75.
8. Gulyamov, X. (2023). INTER-ETHNICITY IN THE FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN UZBEKISTAN HARMONY AND RELIGIOUS TOLERANCE. Interpretation and Researches, 1(12). извлечено от <http://interpretationandresearches.uz/index.php/iar/article/view/1314>
9. Toshtemirova Mokhira Makhmud qizi, & Jurakulova Durдона Shuxratovna. (2023). Parasites of the Oral Cavity. Genius Repository, 25, 19–20. Retrieved from <https://www.geniusrepo.net/index.php/1/article/view/176>
10. Rakhmonova Bakhora Kakhorovna, Marupova Madina Khikmatullayevna, & Toshtemirova Mokhira Makhmud kizi. (2023). IMPROVING THE SURGICAL METHOD OF SCAR MICROSTOMY. Galaxy International Interdisciplinary Research Journal, 11(9), 300–304. Retrieved from <https://www.giirj.com/index.php/giirj/article/view/5572>
11. Makhmudovna, T. M., & Makhmadaminovna, K. D. (2023). THE COURSE OF MALFORMATION AND CORNEAL EROSION IN TUBERCULOSIS PATIENTS. Open Access Repository, 4(03), 60-66.
12. M.Z. Kuvatova, Sh.A. Turdiyeva, R.R. Kochkarova. (2023). USE OF VENN DIAGRAM AND NETWORK METHOD IN TEACHING THE TOPIC OF "IMPORTANT CLASSES OF INORGANIC COMPOUNDS" TEACHING METHODOLOGY IMPROVEMENT. International Multidisciplinary Journal for Research & Development, 10(10). Retrieved from <https://www.ijmrd.in/index.php/ijmrd/article/view/223>
13. Turayeva, G. (2023). The significance of sustainability of grain production in the consumer basket. In E3S Web of Conferences (Vol. 420, p. 01019). EDP Sciences.
14. Turayeva, G. (2023). OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA DON ISHLAB CHIQARUVCHI XALQARO TRENDLAR. Молодые ученые, 1(13), 140-143.
15. Gulizahro, T. THE IMPORTANCE OF DEVELOPING THE EXCHANGE MECHANISM AND ONLINE TRADE IN THE E-COMMERCE SYSTEM (IN THE EXAMPLE OF GRAIN TRADE). Gulizahro, T. THE IMPORTANCE OF DEVELOPING THE EXCHANGE MECHANISM AND ONLINE TRADE IN THE E-COMMERCE SYSTEM (IN THE EXAMPLE OF GRAIN TRADE).